

Міністерство освіти і науки України
ВСП «Ужгородський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»

Циклова комісія товарознавчо-комерційних дисциплін

ЗАТВЕРДЖЕНО

педагогічною радою

(протокол № 1 від «30» серпня 2024 р.)

Директор Сергій ВОЛОЩУК

ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ ТА ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

ПРОГРАМА

Ужгород 2024

Автор: Ганна ДЕНЧИЛЯ- САКАЛЬ, кандидат біологічних наук, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

Рецензенти: Анжела КОЛЕСНИК, кандидат біологічних наук, доцент кафедри генетики, фізіології рослин і мікробіології біологічного факультету ДВНЗ «УжНУ»

Програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії товарознавчо-комерційних дисциплін

29 серпня 2024 р., протокол № 1

Голова ц/к Маріанна ДЬОЛОГ

Розглянуто та схвалено на засіданні робочої групи з розробки, розвитку ОПП та випуску фахівців за нею

Протокол № 1 від 30.08.24р.

Керівник групи Ганна ДАНКО

ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ ТА ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

ПРОГРАМА

РЕЦЕНЗІЯ

на програму навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі та цивільний захист» розроблену спеціалістом вищої категорії, викладачем-методистом, к.б.н. ВСП «Ужгородський торговельно-економічний фаховий коледж

Денчиля-Сакаль Г.М.

для підготовки фахового молодшого бакалавра

Навчальну дисципліну «Охорона праці в галузі та цивільний захист» віднесено до групи вибіркових дисциплін підготовки фахового молодшого бакалавра спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля». Вивчення дисципліни дозволяє студентам оволодіти знаннями вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях.

Метою навчальної дисципліни є формування у майбутніх фахівців усвідомлення необхідності та компетенцій вирішувати на первинних посадах типові завдання усіх напрямків професійної діяльності з обов'язковим дотриманням вимог і стандартів охорони праці, відповідальності за особисту та колективну безпеку у повсякденних умовах та під час надзвичайних ситуацій (НС), надзвичайного, особливого та воєнного стану.

Навчальна дисципліна складається з двох розділів: «Охорона праці в галузі» та «Цивільний захист». Кількість кредитів - 3 ЄКТС, загальна кількість годин -90. Зміст навчальної програми відповідає вимогам і містить: мету, завдання та предмет дисципліни, загальні та спеціальні компетентності, програмні результати навчання та структуру навчальної дисципліни.

Таким чином рецензована програма навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі та цивільний захист» підготовлена викладачем Денчиля-Сакаль Г. М. відповідає вимогам підготовки фахового молодшого бакалавра і може бути рекомендована для впровадження у навчальний процес після врахування викладеного зауваження.

Рецензент

кандидат біологічних наук,
доцент кафедри генетики,
фізіології рослин та мікробіології
ДВНЗ «УжНУ»

Анжела КОЛЕСНИК

Підпис Анжели КОЛЕСНИК завірено

Пояснювальна записка

Навчальна програма дисципліни «Охорона праці в галузі та цивільний захист» призначена для здобувачів фахової передвищої освіти, освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» денної форми навчання, галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля», освітньо-професійна програма «Товарознавство і логістична діяльність».

Програму розроблено відповідно до Стандарту фахової передвищої освіти за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля» та освітньо-професійною програмою «Товарознавство і логістична діяльність» підготовки фахових молодших бакалаврів у ВСП «УТЕФК ДТЕУ».

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни, як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

«Охорона праці в галузі та цивільний захист» навчальна дисципліна, яка розкриває закономірності виникнення і розвитку як техногенних надзвичайних ситуацій так і ситуацій мирного і воєнного часу, що можуть нести загрозу життю і здоров'ю людини; способи захисту і збереження життя та працездатності людини, розробки і реалізації відповідних засобів і заходів щодо створення та підтримки безпечних умов життя та діяльності людини, як повсякденних, під час трудової діяльності так і в умовах надзвичайних ситуацій.

Завданням дисципліни «Охорона праці в галузі та цивільний захист» є формування у майбутніх фахівців усвідомлення необхідності та компетенцій вирішувати на первинних посадах типові завдання усіх напрямків професійної діяльності з обов'язковим дотриманням вимог і стандартів охорони праці, відповідальності за особисту та колективну безпеку у повсякденних умовах та під час надзвичайних ситуацій (НС), надзвичайного, особливого та воєнного стану.

Предметом вивчення дисципліни «Охорона праці в галузі та цивільний захист» є система заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини у процесі праці та управління безпекою людини в умовах надзвичайних ситуацій (НС); методи і способи захисту населення у НС.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Знання:

- основних законодавчих актів України з питань охорони праці;
- безпеки життєдіяльності;
- основ правознавства;

Вміння:

- оцінювати небезпечні та шкідливі чинників та їх вплив на здоров'я людини;
- користуватись законодавчими та іншими базами пошуку інформації;
- вільно працювати з офісними додатками *MicrosoftWord*, *MicrosoftExcel*, *MicrosoftPowerPoint*.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Охорона праці в галузі та цивільний захист» як вибіркова компонента освітньо-професійної програми, забезпечує оволодіння здобувачами освіти загальними та спеціальними компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідною освітньо-професійною програмою:

Номер в освітньо-професійній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньо-професійною програмою</i>		
ЗК1	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	Розділ 1 1-5 Розділ 2 1-2
ЗК2	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	Розділ 1 1-5 Розділ 2 1-4
ЗК3	Здатність застосувати знання у практичних ситуаціях.	Розділ 1 3-4 Розділ 2 1-4
<i>Спеціальні компетентності за освітньо-професійною програмою</i>		
СК 1	Здатність враховувати основні закономірності та сучасні досягнення у підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.	Розділ 1 1,2,4 Розділ 2 1-4
СК 2	Здатність обирати та використовувати	Розділ 1

	відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо діяльності підприємства.	1,2,4 Розділ 2 1-4
СК 5	Здатність здійснювати діяльність із дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької та торговельної діяльності.	Розділ 1 1-5 Розділ 2 1-3
<i>Програмні результати навчання за освітньо-професійною програмою</i>		
РН 1	Знати свої права, як члена суспільства, цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України.	Розділ 1 1-5 Розділ 2 1-2
РН 2	Застосовувати знання, розуміння закономірностей та сучасних досягнень у підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності із професійною метою.	Розділ 1 1-5 Розділ 2 1-4
РН7	Застосовувати всебічні спеціалізовані емпіричні й теоретичні знання у сфері підприємницької та торговельної діяльності для подальшого використання у практичній діяльності.	Розділ 1 1-5 Розділ 2 1-4
РН 11	Знати основи нормативно-правового забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур і застосовувати їх на практиці.	Розділ 1 1-5 Розділ 2 1-3

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема1. Міжнародні норми і законодавство України в галузі охорони праці

Стан безпеки праці в світі. Соціальний діалог в Європейському Союзі й Україні. Соціальний діалог в Україні. Безпека праці в Україні. Міжнародні стандарти SA 8000 «Соціальна відповідальність» і ISO 26000 «Настанова по соціальній відповідальності». Основні принципи та впровадження соціальної відповідальності. Трудові норми Міжнародної організації праці. Конвенції та Рекомендації МОП. Основні Конвенції МОП в галузі охорони праці. Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці. Основні напрямки співробітництва. Організація об'єднаних націй. Всесвітня організація охорони здоров'я. Міжнародна агенція з атомної енергії. Міжнародна організація праці. Європейський Союз. Співдружність незалежних держав.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1,2.

Додатковий: 3,5,6.

Інтернет-джерела: 7, 9,10,11.

Тема 2. Система управління охороною праці в організації

Основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охороною праці (СУОП). Настанова з систем управління охороною праці. Система менеджменту охорони праці та промислової безпеки Розробка системи управління охороною праці (СУОП). Планування заходів з охорони праці на підприємствах. Види планування та контролю стану охорони праці. Плани локалізації і ліквідації аварійних ситуацій й аварій. Функціональні обов'язки з охорони фахівців підприємства. Оцінка стану безпеки праці в організації. Стимулювання за досягнуті результати. Функціональні та організаційні особливості. Галузеві системи управління охороною праці. Організаційна та функціональна структури СУОПГ. Регіональні системи управління охороною праці, мета, принципи та основні функції. Служби охорони.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1,2.

Додатковий: 3,5,6.

Інтернет-джерела: 7,9,10,11.

Тема 3. Травматизм та професійні захворювання в галузі

Загальні положення та визначення. Мета та завдання розслідування нещасних випадків. Обов'язки роботодавця щодо розслідування нещасних випадків. Обставини, за яких проводиться розслідування. Встановлення зв'язку нещасного випадку з виробництвом. Розслідування та облік нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Розслідування нещасних випадків. Спеціальне розслідування нещасних випадків. Розслідування професійних захворювань. Організація розслідування, склад комісій з розслідування, основні документи. Розслідування та облік аварій, інцидентів та невідповідностей.

Особливості розслідування та обліку нещасних випадків не виробничого характеру. Дослідження та профілактика виробничого травматизму. Звітність та інформація про нещасні випадки, аналіз їх причин. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Методи дослідження виробничого травматизму.

Основні технічні та організаційні заходи щодо профілактики травматизму та професійної захворюваності в галузі.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1,2.

Додатковий: 3,5,6.

Інтернет-джерела: 7,9,10,11.

Тема 4. Спеціальні розділи охорони праці в галузі професійної діяльності.

Аналіз умов праці у галузі за показниками шкідливості та небезпечності чинників виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу. Загальні вимоги безпеки в галузі підприємництва та торгівлі. Вимоги безпеки під час експлуатації основного технологічного обладнання, при підготовці сировини та при виробництві продукції. Вимоги безпеки до розміщення обладнання та утримання робочих місць. Забезпечення безпеки контрольно-вимірювальних приладів, автоматизованих систем управління, сигналізації та зв'язку.

Вимоги до санітарного контролю за станом повітря робочої зони. Вимоги до засобів індивідуального захисту. Особливості заходів електробезпеки на підприємствах. Вимоги безпеки до виробничих і допоміжних приміщень. Утримання території підприємств галузі. Особливості охорони праці при ремонтних роботах, під час вантажно-розвантажувальних робіт. Вимоги безпеки праці під час експлуатації систем опалення, вентиляції і кондиціонування повітря. Вимоги до працівників певних категорій і порядок допуску їх до роботи. Санітарно-гігієнічні вимоги до умов праці в галузі. Шкідливі хімічні речовини, біологічні чинники, виробничий пил. Вібрація, шум, інфразвук, ультразвук. Виробничі випромінювання. Мікроклімат робочої зони. Важкість праці: Динамічні, статичні навантаження. Напруженість праці. Увага, напруженість аналізаторних функцій, емоційна та інтелектуальна напруженість, монотонність праці.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1,2.

Додатковий: 3,5,6.

Інтернет-джерела: 7,9,10,11.

Тема 5. Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві

Завдання страхування від нещасного випадку. Принципи та види страхування. Суб'єкти та об'єкти страхування. Види страхування. Страховий ризик і страховий випадок. Фонд соціального страхування від нещасних випадків. Правління Фонду. Виконавча дирекція Фонд. Страхові експерти з охорони праці, їх функції і повноваження. Фінансування страхових виплат, соціальних послуг та профілактичних заходів. Джерела фінансування Фонду. Страхові тарифи. Страхові виплати. Обов'язки та права суб'єктів страхування від нещасних випадків. Обов'язки Фонду. Права та обов'язки застрахованої особи. Права та обов'язки роботодавця як страхувальника.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1,2.

Додатковий: 3,5,6.

Інтернет-джерела: 7,9,10,11.

Розділ 2. Цивільний захист

Тема 1. Моніторинг та сценарний аналіз виникнення і розвитку надзвичайних ситуацій.

Основи цивільного захисту в Україні. Основні поняття і визначення. Моніторинг небезпек, що можуть спричинити надзвичайні ситуації. Класифікація надзвичайних ситуацій. Основні причини виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідація їх наслідків. Моніторинг потенційно-небезпечних об'єктів.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1,2.

Додатковий: 3,5,6.

Інтернет-джерела: 7,8,9,10,11.

Тема 2. Планування з питань цивільного захисту.

Загальні принципи планування заходів цивільного захисту. Вимоги до складу,

змісту та форми плануючих документів. Методика розроблення планів з попередження надзвичайних ситуацій. Структура і зміст плану цивільного захисту об'єкта на мирний час і на особливий період. Довгострокові документи і документи підготовки цивільного захисту об'єкта господарювання в поточному році. Плануючі документи з теоретичного і практичного навчання персоналу об'єкта господарювання до дій у надзвичайних ситуаціях.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1,2.

Додатковий: 3,5,6.

Інтернет-джерела: 7,8,9,10,11.

Тема 3. Методи розрахунку зон ураження від техногенних вибухів і пожеж та противибуховий і протипожежний захист об'єктів господарювання

Класифікація вибухо-, пожежонебезпечних зон. Характеристика ступенів руйнування. Визначення категорій приміщень, будинків і споруд за вибухопожежною та пожежною небезпекою. Визначення ступеню їхньої вогнестійкості. Оцінка масштабу і характеру (виду)пожежі, прогнозування її розвитку, швидкості та напрямку поширення, площі зон задимлення і часу зберігання диму. Противибуховий та протипожежний захист об'єктів господарювання, основні заходи захисту від техногенних вибухів та пожеж. Засоби усунення пожеж: стаціонарні, ручні та пересувні. Вимоги пожежної безпеки до шляхів евакуації. Планування дій персоналу підприємств та організацій при пожежах. Методика розрахунку необхідного часу на евакуацію людей із приміщень різного призначення, у яких виникає пожежа.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1,2.

Додатковий: 3,5,6.

Інтернет-джерела: 8, 9,10,11.

Тема 4. Захист населення і території в умовах НС

Захист населення і території в умовах НС. Принципи організації захисту населення і території підчас НС. Основні способи захисту укриття населення в захисних спорудах (сховищах, протирадіаційних укриттях). Евакуаційні органи, їх функції. Режими радіаційного захисту робітників і службовців об'єкта. Оповіщення населення при НС. Системи централізованого, регіонального та об'єктового оповіщення населення про небезпеку. Порядок надання інформації у сфері цивільного захисту.

Список рекомендованих джерел

Основний: 1,2, 3.

Додатковий: 6.

Інтернет-джерела: 7,9,10,11

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Охорона праці. Підручник. О. С. Ільчук, Н. П. Чикунова-Васильєва / За ред. Д. В. Зеркалова. – К.: Основа, 2014. 364 с.
2. Цивільний захист. Підручник. О. І. Запорожець, В. О. Михайлюк, Б. Д. Халмурадов та ін./ Вид-во: К. : «Центр учбової літератури», 2016. 264 с.

Додатковий

3. ДСТУ 2293:14. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. На заміну ДСТУ 2293-99; чинний від 2015-05-01. Вид. офіц. К. : Б-ка Центру з безпеки на трансп., 2015. 16 с.
4. ДСТУ EN 2:2014 Класифікація пожеж (EN 2:1992; EN 2:1992/A1:2004, IDT). На заміну ГОСТ 27331-87: чинний від 2016-01-01 Наказом від 30.12.2014 № 1494 Про прийняття європейських та міжнародних нормативних документів як національних стандартів України, змін до національних стандартів України, скасування національних стандартів України та міждержавних стандартів в Україні.
5. Кодекс законів про працю України: Кодекс України від 10.12.1971 р. № 322-VIII: станом на 10 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322->
6. Кодекс цивільного захисту України : Кодекс України від 02.10.2012 р. № 5403-VI : станом на 06 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 07.08.2022).

Інтернет ресурси

7. Офіційний портал Верховної Ради України – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>
8. Офіційний сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій – Режим доступу: <https://dp.dsns.gov.ua/>
9. Офіційний сайт Державної служби України з питань праці – Режим доступу: <http://dsp.gov.ua/>
10. Офіційний сайт Ради національної безпеки і оборони України – Режим доступу: <https://www.rnbo.gov.ua/>
11. Офіційний сайт Фонду соціального страхування: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/index>